

УДК 330.341.1
JEL: O30; O38; O39; R11; R13
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-42-50>

ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ДОВОЄННА РЕТРОСПЕКТИВА ТА ПОСТВОЄННІ ПРІОРИТЕТИ

©2023 МАТРУНЧИК Д. М.

УДК 330.341.1
JEL: O30; O38; O39; R11; R13

Матрунчик Д. М. Інноваційна трансформація економіки регіонів України: довоєнна ретроспектива та поствоєнні пріоритети

У статті розкрито зміст інноваційних процесів у 90-х роках минулого століття та на початку 2000-х років, які характеризувалися перманентним дефіцитом фінансування продукування та впровадження сучасних технологій; низькою ефективністю виконання державних і регіональних науково-технічних програм; послабленням взаємозв'язку між освітою, наукою та виробництвом. Встановлено, що в регіональному розрізі спостерігається значний розрив між найбільшою та найменшою кількістю інноваційно активних промислових підприємств, що зумовлено особливостями міжрегіонального поділу праці, рівнем науково-технічного потенціалу, рівнем концентрації промислового та фінансового капіталу. Виявлено, що негативний вплив на динаміку фінансування інноваційної діяльності у промисловості зумовила відсутність сучасного середовища для залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у розбудову інноваційної інфраструктури промислових підприємств, а також у нові види продуктивних і процесних інновацій. Обґрунтовано, що процеси інноваційної трансформації економіки та економіки регіонів України відбуваються повільно у зв'язку з відсутністю на регіональному рівні сучасної системи регуляторного впливу на інноваційні процеси, яка стимулювала б розбудову інноваційної інфраструктури та комплексну модернізацію і реконструкцію основного капіталу структуроутворювальних ланок регіональних господарських комплексів. Доведено, що формування пріоритетів інноваційної трансформації регіональних господарських комплексів в умовах воєнного та поствоєнного часу має базуватися на необхідності зміцнення обороноздатності країни через нарощення обсягів виробництва озброєнь і військової техніки. Дослідження показали, що поствоєнне відновлення національної економіки та економіки регіонів України має також супроводжуватися інноваційними трансформаціями у сфері раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища, що дасть змогу залучити в модернізацію господарського комплексу кошти глобальних екологічних фондів та урядів іноземних держав.

Ключові слова: інноваційна трансформація, поствоєнний період, обороноздатність, науково-технічні програми, регіональний господарський комплекс, інноваційна інфраструктура.

Рис.: 3. **Бібл.:** 9.

Матрунчик Дмитро Миколайович – кандидат технічних наук, докторант кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: vadba@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8173-2582>

UDC 330.341.1
JEL: O30; O38; O39; R11; R13

Matrunchuk D. M. Innovative Transformation of the Economy of Ukrainian Regions: The Pre-War Retrospective and Post-War Priorities

The article reveals the content of innovation processes in the 1990s and early 2000s, which were characterized by a permanent deficit of financing the production and introduction of modern technologies; low efficiency of implementation of the government or regional scientific and technical programs; weakening the relationship between education, science, and production. It is found that in the regional context there is a significant gap between the largest and smallest number of innovation-active industrial enterprises, owing to the peculiarities of the inter-regional division of labor, the level of scientific and technical potential, the level of concentration of industrial and financial capital. It is identified that the negative impact on the dynamics of financing innovation activity in industry has led to the lack of a modern institutional environment for attracting funds from domestic and foreign investors in the development of innovative infrastructure of industrial enterprises, as well as in new types of product and process innovations. It is substantiated that the processes of innovative transformation of both the national economy and economy of regions of Ukraine are slow due to the lack at the regional level of a modern system of regulatory influence on innovation processes, which would stimulate the development of innovation infrastructure and comprehensive modernization and reconstruction of the fixed capital of the structure-forming units of regional economic complexes. It is proved that the formation of priorities for innovative transformation of regional economic complexes in the wartime and post-war conditions should be based on the need to strengthen the country's defense capability by increasing the production of weapons and military equipment. Studies have shown that the post-war recovery of the national economy and the economy of Ukraine's regions should also be accompanied by innovative transformations in the sphere of rational use of natural resources and environmental protection, which will allow attracting funds from global ecological funds and foreign governments for the purposes of modernization of the national economic complex.

Keywords: innovative transformation, post-war period, defense capability, scientific and technical programs, regional economic complex, innovation infrastructure.

Fig.: 3. **Bibl.:** 9.

Matrunchuk Dmytro M. – PhD (Engineering), Candidate on Doctor Degree, Department of Finance, Banking and Insurance, Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: vadba@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8173-2582>

Інноваційна трансформація економіки регіонів України у поствоєнний період виступає необхідною передумовою використання ендогенних та екзогенних факторів соціально-економічного піднесення, оскільки передбачає застосування сучасних форм організації підприємницької діяльності, освоєння капіталу, впровадження ресурсо- та енергоощадних процесів, а також запровадження сучасних форм територіальної організації публічної архітектури регуляторного впливу на процеси модернізації, оновлення, реконструкції та технічного переоснащення основного капіталу національного багатства. В умовах поглиблення децентралізації влади та євроінтеграційних устремлень України актуалізується проблема перенесення розширеного набору регуляторних впливів на регіональний рівень, щоб максимальною мірою синхронізувати пріоритети інноваційної трансформації регіональних господарських комплексів з наявним ресурсно-виробничим потенціалом окремих територій. Водночас цілепокладання інноваційної трансформації економіки регіонів України у поствоєнний період має також враховувати інституційні, галузеві та територіальні особливості інноваційної діяльності в довоєнний період, щоб зосередити основні фінансові ресурси на генеруванні продуктивних інновацій, які забезпечать прискорене отримання кумулятивного ефекту в частині масового впровадження сучасних високотехнологічних виробництв і модернізації та технічного переозброєння структуроутворювальних галузей.

Метою статті є ретроспективний аналіз інноваційної активності та основних тенденцій фінансування інноваційних процесів у промисловому секторі в довоєнний період та обґрунтування ключових напрямів інноваційної трансформації у поствоєнний період, виходячи з викликів відбудови зруйнованих і пошкоджених війною житлових, виробничих та інфраструктурних об'єктів.

У працях В. Александрової, П. Борщевської, В. Гейця, В. Ємченка, А. Кінаха, І. Крючкової, О. Степанова, А. Чернюк, Л. Федулової та інших [1; 3–9] аналізуються основні віхи інноваційного розвитку в умовах як командно-адміністративної економіки, так і перехідного періоду; виокремлюються наслідки виконання державних науково-технічних програм; пропонуються різноманітні форми інтеграції освіти, науки та виробництва; обґрунтовується доцільність трансферу передових технологій; ідентифікуються методи та джерела диверсифікації фінансово-інвестиційного забезпечення активізації інноваційної діяльності у структуроутворювальних ланках національного господарства. Водночас збройна російська агресія, що призвела до численних руйнувань і людських жертв, вимагає корекції пріоритетів інноваційної трансформації національної економіки та регіональних господарських комплексів у воєнний і поствоєнний періоди.

У радянський період в Україні основним пріоритетом інноваційної діяльності була підтримка наукових і науково-виробничих установ, які працювали на оборонно-промисловий комплекс. Саме у виконання досліджень, пов'язаних із задоволенням потреб оборонно-промислового комплексу, спрямовувалися найбільші суми фінансових вливань і саме в даному сегменті досліджень працювали найбільш професійні наукові кадри.

У 90-х роках минулого століття та на початку 2000-х років в Україні здійснювалися інноваційні трансформації, що стосувалися як галузевих зрушень, так і пріоритетів фінансування інноваційних розробок. Прикметною рисою інноваційної трансформації національної економіки та регіональних господарських комплексів виступав декларативний характер реалізації пріоритетів державної підтримки інноваційної діяльності. Владні інститути здійснювали розробку науково-технічних програм, які в переважній більшості не отримували практичного втілення в різноманітних ланках господарського комплексу.

О. Степанов і В. Ємченко згрупували основні чинники, які зумовлювали недостатній розвиток інноваційної діяльності в Україні в попередні десятиліття:

- ✦ недосконалість законодавства в частині стимулювання з боку держави науково-технологічної та інноваційної діяльності;
- ✦ відсутність сформованої інноваційної інфраструктури, яка із залученням промислового, банківського та торговельного капіталу поєднувала б ланки: освіта – наука – виробництво;
- ✦ відсутність механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок і передачі їх до сфери виробництва;
- ✦ високий економічний ризик залучення інвестицій у сферу високотехнологічного виробництва;
- ✦ слабкий розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва як провідника інноваційного продукту до масового виробництва [6, с. 92].

Другорядність завдань науково-технологічного розвитку в спектрі пріоритетів державної та регіональної економічної політики призвела до того, що роками відбувалося демонтування розгалуженої мережі науково-виробничих об'єднань, проектних інститутів та науково-дослідних установ, а це негативним чином відбилося на сукупному інноваційному потенціалі країни та регіонів і здатності публічного та корпоративного секторів продукувати широкий спектр продуктивних і процесних інновацій.

В. Александрова на початку 2000-х років зазначала, що в Україні науково-технічні програми мають в основному державну підтримку та спрямовані за своїми концепціями на розробку та реалізацію в на-

ціональній економіці наукових досліджень за сімома затвердженими урядом країни пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки: 1) охорона навколишнього природного середовища; 2) здоров'я людини; 3) виробництво, переробка та збереження сільськогосподарської продукції; 4) екологічно чиста енергетика та ресурсозберезувальні технології; 5) нові речовини та матеріали; 6) перспективні інформаційні технології, приклади комплексної автоматизації, системи зв'язку; 7) наукові проблеми розбудови державності. Також вчена акцентувала увагу на необхідності створення прогресивних авіаційних технологій та нової авіаційної продукції, впровадженні прогресивних технологій для суднобудівної промисловості, розвитку найбільш конкурентоспроможних напрямів мікроелектроніки [1, с. 19]. Більшість напрямів науково-технічного програмування так і не було реалізовано, що не дало можливості сформувати сучасну мережу об'єктів природоохоронної інфраструктури та створити умови для масового впровадження екологічних інновацій; забезпечити суттєве збільшення рівня переробки сільськогосподарської сировини та виробництва готових харчових продуктів; відродити славні традиції вітчизняного суднобудування, літакобудування та аерокосмічної галузі; прискорити процеси цифрової трансформації публічного сектора ще на початку 2000-х.

Перераховані науково-технічні програми не були реалізовані через тотальний інвестиційний дефіцит, зумовлений відсутністю достатніх бюджетних і позабюджетних фондів фінансування інноваційної діяльності. А. Федулова переконана, що однією із основних умов виходу економіки України із перманентної фінансової й економічної кризи є, насамперед, вирішення такої стратегічної проблеми, як ефективність інвестиційних вкладень в інноваційні проекти пріоритетного значення. Її рішення дозволить промисловим підприємствам оперативніше реагувати на постійно виникаючі зовнішні та внутрішні зміни і, в тому числі, відповідно з потребами ринку вчасно оновлювати асортимент готової продукції та здійснювати технологічну модернізацію виробничої бази [9, с. 48]. Згідно з даним підходом основною умовою дифузії інновацій як у частині модернізації основного капіталу, так і в частині оновлення асортименту продукції є диверсифікація інвестиційних вливань у різноманітні форми продуктивних і процесних інновацій. Значною мірою диверсифікація інвестиційних вливань у різноманітні форми інновацій стане можливою за умови формування децентралізованих моделей інноваційної трансформації економіки регіонів України. Виходячи з цих міркувань і має формуватися регіональна інноваційна політика.

Протягом двох десятиліть спостерігається широкий спектр підходів до формування дорожньої карти інноваційної трансформації економіки окре-

мих регіонів, виходячи з наявного науково-технічного та інноваційного потенціалу, а також інноваційних трендів у планетарному масштабі. У 2001 р. прем'єр-міністр України А. Кінах, представляючи Стратегію урядової політики у 2002 р., у блоці «Впровадження інноваційної моделі» пропонував запровадити державне замовлення на впровадження пріоритетних інновацій у виробництво, активно використовувати власні досягнення в науково-технологічному комплексі для створення нових продуктів і технологій у пріоритетних галузях промисловості, зокрема оборонній, аерокосмічній, суднобудівній, індустрії інформаційних технологій. Він також акцентував увагу на необхідності створення договірно-правового поля міжнародної науково-технологічної кооперації зі стратегічно важливими партнерами [4, с. 11]. Фактично він представив модель науково-технологічного розвитку країни, яка, на жаль, так і не була реалізована. Натомість у країні з початку 2000-х років почала формуватися й активно впроваджуватися рентна модель суспільного відтворення, що не передбачала масового впровадження інновацій, а базувалася на присвоєнні природно-ресурсної ренти через посилення сировинної спрямованості розвитку аграрного сектора, відновлення потужностей у гірничо-металургійному комплексі, нарощення непродуктивного імпорту, посилення залежності від зовнішніх джерел постачання мінеральних палив.

Інноваційний вакуум спостерігався не лише в секторі великих підприємств, але й у секторі малих і середніх підприємств, що спеціалізувалися на виробництві споживчих товарів. Така ситуація великою мірою вплинула на підвищення ресурсо- та енергоємності виробництва готової продукції, що в підсумку знизило конкурентоспроможність вітчизняної продукції та надало конкурентні переваги імпортерам. П. Борщевський, А. Чернюк і А. Антон'єва серед основних напрямків і шляхів фінансового забезпечення комплексного розвитку продуктивних сил регіонів України ще у 2001 р. виокремлювали: забезпечення ефективної політики в царині інновацій, зокрема зміцненні інноваційного характеру малих і середніх підприємств за допомогою впровадження інноваційних програм; заохочення екологічних інновацій, що мало сприяти створенню нових виробничих технологій і виготовленню конкурентоспроможної продукції [3]. Саме мляве стимулювання поширення екологічних інновацій і стало однією з причин накопичення твердих промислових і побутових відходів, нагромадження відходів на полях фільтрації промислових підприємств, підвищення рівня техногенного еколого-деструктивного впливу господарського комплексу на довкілля, зниження зацікавленості суб'єктів виробничо-господарської діяльності у впровадженні природоохоронних і ресурсозберезувальних технологій.

Маркером інноваційної активності економіки України загалом слід вважати інноваційну діяльність у базовій ланці національного господарства – промисловості. У 2007–2020 рр. спостерігається декілька фаз в інноваційній активності промислових підприємств, що значною мірою детермінувалося динамікою економічного зростання (спаду). Зокрема, у 2007–2011 рр. загалом спостерігався висхідний тренд у динаміці інноваційно активних промислових підприємств (рис. 1).

У 2007 р. кількість інноваційно активних промислових підприємств складала 1472, у 2008 р. – 1397, у 2009 р. – 1411, у 2010 р. – 1462, у 2011 р. – 1679. Тобто у 2011 р. кількість інноваційно активних підприємств порівняно з 2007 р. збільшилася на 207. Певне скорочення кількості інноваційно активних промислових підприємств у 2008 та 2009 рр. пов'язано з глобальною фінансовою кризою 2008 р., яка негативним чином вплинула на можливості суб'єктів виробничо-господарської діяльності фінансувати продукування та впровадження процесних і продуктових інновацій.

Особливо яскраво це проявилось в діяльності підприємств, які повною мірою залежали від коливань кон'юнктури глобальних сировинних ринків. У 2015 р. порівняно з 2011 р. відбулося значне скорочення кількості інноваційно активних промислових підприємств (скорочення складало 855).

Це стало наслідком вторгнення у 2014 р. Російської Федерації на територію сходу України, де спостерігався найвищий рівень концентрації промислових підприємств по країні загалом. Починаючи з 2014 р. на окупованих територіях почало спостерігатися незаконне вилучення промислових підприємств української юрисдикції на користь нових власників країни-агресора. З огляду на це, у 2016–2020 рр. у цілому по Україні так і не вдалося відновити висхідний тренд у динаміці інноваційно активних промислових підприємств.

У регіонах Центру, Півдня, Заходу та Півночі України більшість промислових підприємств була зорієнтована на переробку сільськогосподарської сировини та виробництво готової продукції експортної орієнтації з невеликою доданою вартістю, тому в цих регіонах теж не спостерігалось інноваційного буму в секторі промислових підприємств. Треба також врахувати, що у зв'язку із російським вторгненням на територію України у 2014 р. і необхідністю значного збільшення публічних витратів на оборону скоротилися можливості держави забезпечувати використання прямих і непрямих інструментів бюджетної підтримки інноваційної діяльності в різноманітних секторах промислового виробництва.

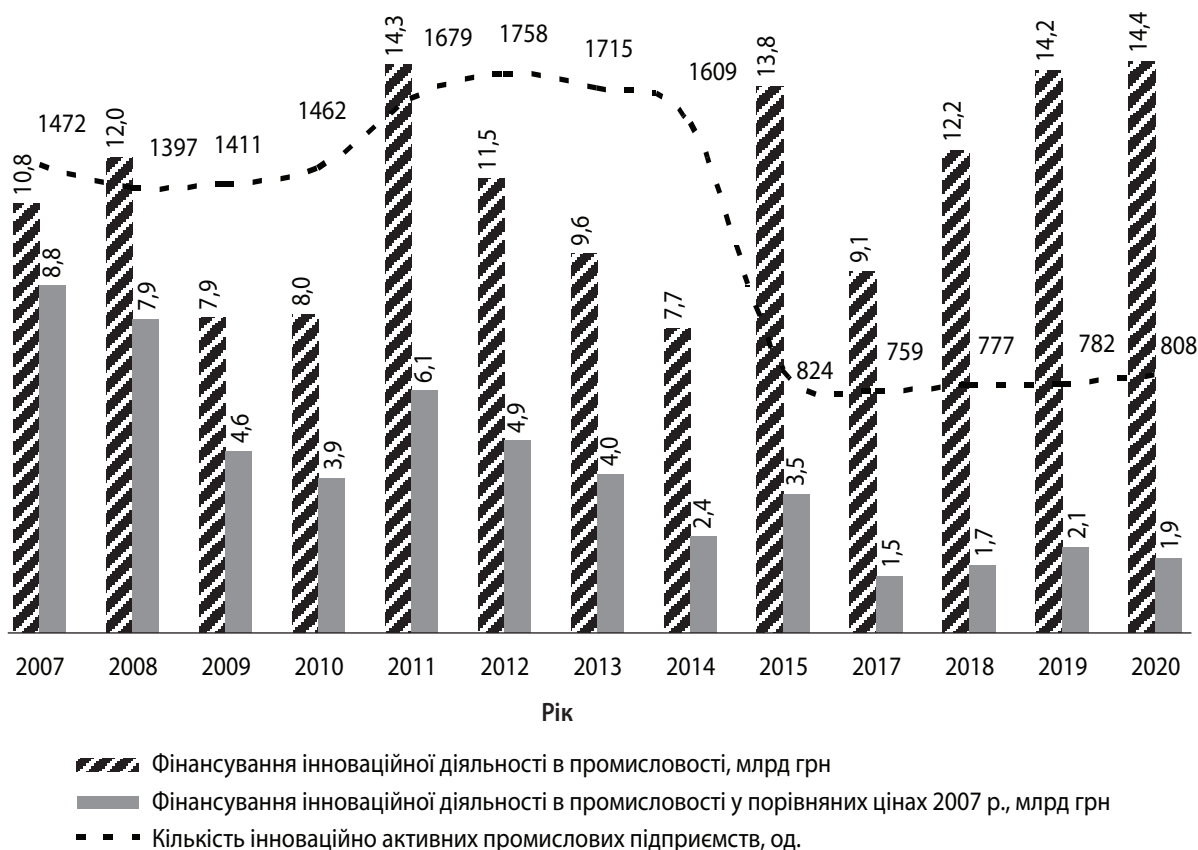

Рис. 1. Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств і фінансування інноваційної діяльності у промисловості України

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

У 2007–2020 рр. у динаміці фінансування інноваційної діяльності в промисловості не спостерігалося чіткої тенденції. Також суми фінансування інноваційних процесів у промисловому секторі національної економіки не корелювали з динамікою інноваційно активних промислових підприємств. У 2007 р. сума фактичного фінансування інноваційної діяльності у промисловості складала 10,8 млрд грн, у 2012 р. – 11,5 млрд грн, у 2015 р. – 13,8 млрд грн, у 2017 р. – 9,1 млрд грн, у 2020 р. – 14,4 млрд грн. Загалом у 2020 р. порівняно із 2007 р. сума фактичного фінансування інноваційної діяльності у промисловості зросла на 3,6 млрд грн. Водночас у динаміці фінансування інноваційної діяльності у промисловості в порівняних цінах 2007 р. (сума у порівняних цінах визначалася шляхом ділення фактичної суми фінансування за відповідний рік на кумулятивний індекс цін виробників) спостерігається низхідний тренд.

Фінансування інноваційної діяльності у промисловості значно зменшилося у 2015–2020 рр. порівняно з 2007–2011 рр. у зв'язку з тим, що значна частина інноваційно активних підприємств опинилася під російською окупацією і втратила мотивацію до продукування інновацій, а також держава не сформувала портфель інструментів стимулювання суб'єктів виробничо-господарської діяльності оновлювати номенклатуру готової продукції, застосовувати новітні методи та технології переробки сировини, використовувати нові методи менеджменту товарних і фінансових потоків. Крім того, негативний вплив на динаміку фінансування інноваційної діяльності у промисловості справила відсутність інституціонального середовища для залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у розбудову інноваційної інфраструктури промислових підприємств, а також у нові види продуктових і процесних інновацій. З огляду на це найбільшу питому вагу у структурі фінансування інноваційної діяльності у промисловому секторі національної економіки займали власні кошти промислових підприємств.

У розрізі регіонів України у 2009 р. і 2019 р. спостерігався значний варіаційний розмах у розподілі як кількості інноваційно активних підприємств, так і витрат цих підприємств на продукування та впровадження інновацій. Значна територіальна асиметрія в розподілі інноваційно активних підприємств сформувалася ще в умовах командно-адміністративної системи, коли підприємства, сконцентровані у великих містах, працювали на оборонно-промисловий комплекс і активно впроваджували інноваційні розробки, зокрема в частині продукування нових видів озброєнь і нових видів військової техніки. У 2009 р. найбільша кількість інноваційно активних підприємств спостерігалася в м. Київ (136), у Харківській (135), Львівській (106), Івано-Франківській (94), Донецькій (80), Дніпропетровській (60) областях (рис. 2).

Високий рівень інноваційної активності промислових підприємств у м. Київ у 2009 р. пов'язаний з тим, що в столиці вже тоді працювала велика кількість суб'єктів виробничо-господарської діяльності з іноземним капіталом, що супроводжувалося перманентним оновленням номенклатури готової продукції та прискореними темпами оновлення основних засобів порівняно з іншими регіонами.

У Харківській області функціонувала найбільша кількість науково-виробничих об'єднань, зокрема в оборонно-промисловому комплексі. У Львівській області, яка є транскордонним регіоном, активно відбувався трансфер іноземних технологій і здійснювалося продукування та впровадження вітчизняних інноваційних розробок, зокрема за допомогою академічних науково-дослідних установ і лабораторій виробничих підприємств. У Донецькій та Дніпропетровській областях лівова частка інноваційно активних підприємств функціонувала в гірничо-металургійному комплексі, машинобудуванні та обробленні металу, зорієнтованих на експорт. Високий рівень інноваційної активності промислових підприємств Івано-Франківщини пов'язаний з переробкою нафти та виробництвом продукції хімічної промисловості.

Однак у 2009 р. не забезпечувалася пряма кореляція між кількістю інноваційно активних підприємств і сумою витрат на продукування та впровадження інновацій на цих підприємствах. Найбільше випадала із загального розподілу фінансування витрат на продукування та впровадження інновацій у 2009 р. Хмельницька область, де сума вкладень у продуктивні та процесні інновації промислових підприємств складала 1086 млн грн. В основному це забезпечувалося за рахунок аграрних та агропромислових підприємств, а також підприємств легкої промисловості. Найбільша сума фінансування витрат в інновації у 2009 р. мала місце в Дніпропетровській області (становила 1212,9 млн грн.), де високий рівень інноваційної активності мав місце у секторі металургійних підприємств.

У 2019 р. порівняно з 2009 р. майже по всіх регіонах спостерігалася скорочення кількості інноваційно активних підприємств (рис. 3). Найбільша кількість інноваційно активних підприємств у 2019 р. спостерігалася в Харківській області (166), м. Київ (88), у Дніпропетровській (64), Львівській (44), Київській областях (41). Найбільша сума фінансування витрат у продукування та впровадження інновацій на промислових підприємствах мала місце у м. Київ (3684,1 млн грн), у Дніпропетровській (2217,0 млн грн) і Миколаївській областях (931,6 млн грн).

Загострення політичної нестабільності та, відповідно, зниження конкурентоспроможності національної економіки у 2014 р. і вторгнення на частину території України російських військ призвели до ско-

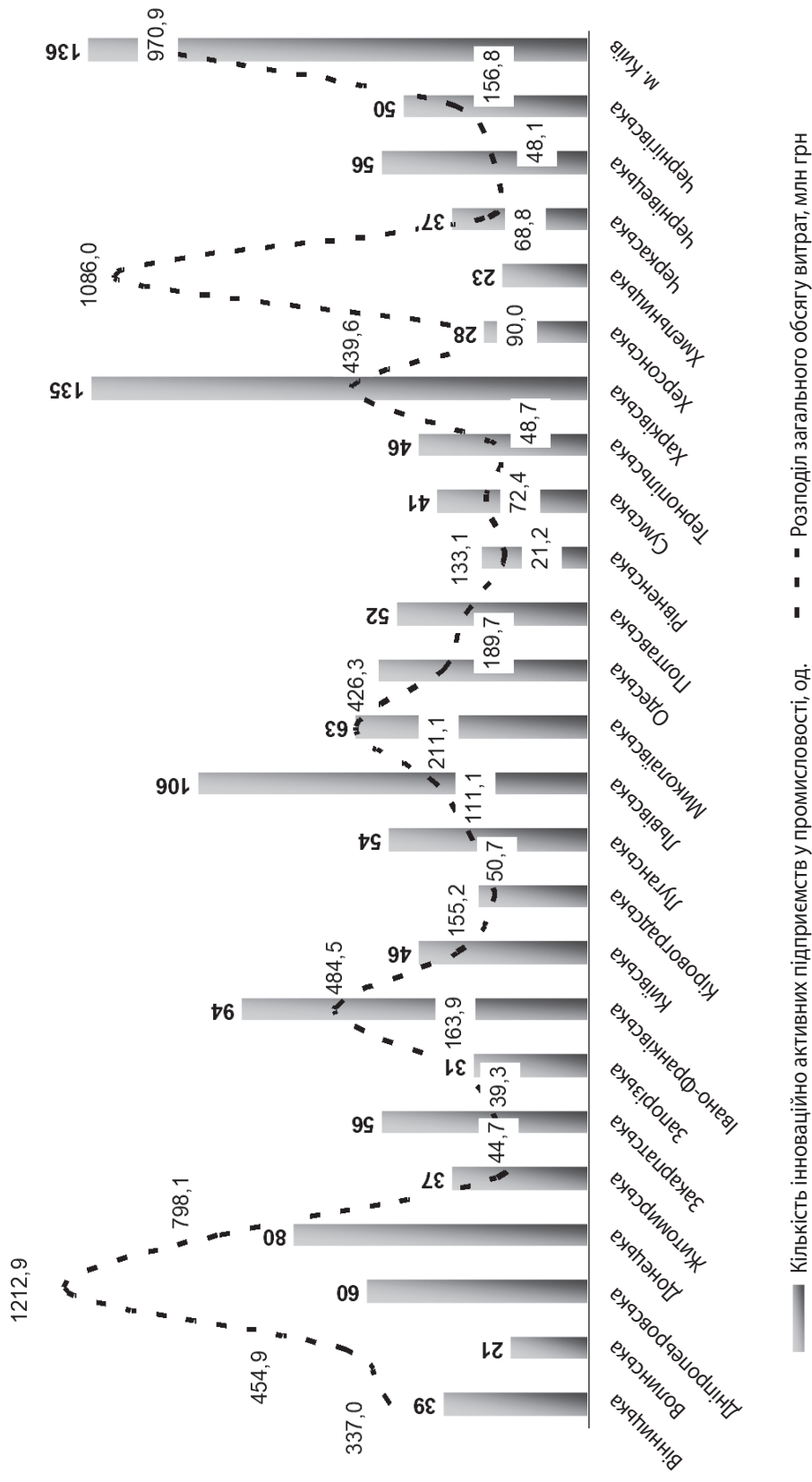

Рис. 2. Регіональний розподіл інноваційно активних промислових підприємств та їх загального обсягу витрат у 2009 р.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

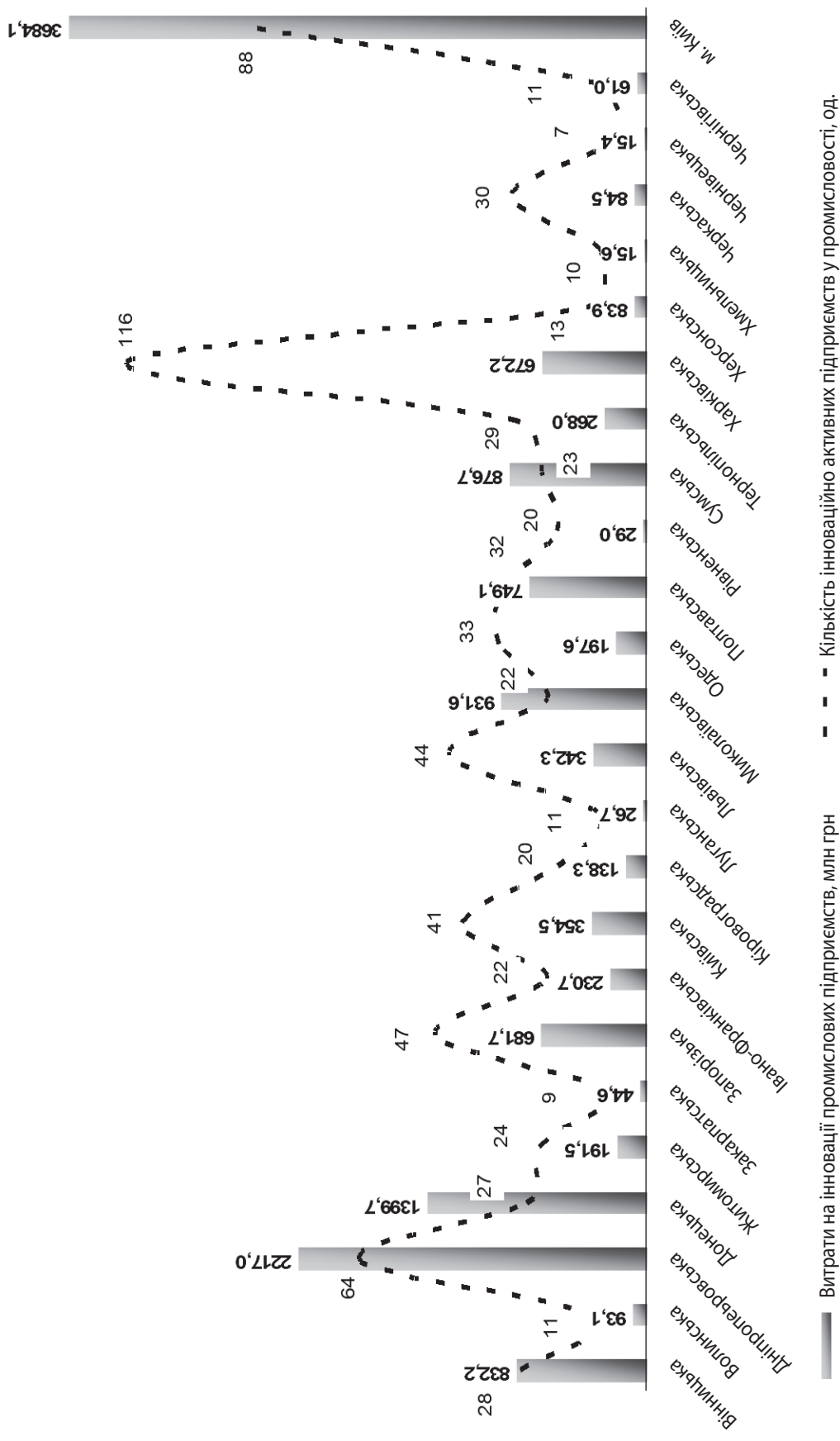

Рис. 3. Регіональний розподіл інноваційно активних промислових підприємств та їх загального обсягу витрат у 2019 р.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

рочення витрат промислових підприємств у продукування та впровадження продуктивних і процесних інновацій. Така ситуація, що склалася в регіональному розрізі кількості інноваційно активних промислових підприємств та їх витрат на продукування та впровадження інновацій, вимагає формування регіональних систем регуляторного впливу на інноваційні процеси, що дасть змогу диференційовано підійти до підбору стимулів у територіальних утвореннях з різним науково-технічним та інноваційним потенціалом.

З огляду на руйнівний вплив ворожих атак на об'єкти житлової, соціальної та виробничої інфраструктури, планування, програмування, проектування та стимулювання інноваційної трансформації воєнної та поствоєнної економіки має базуватися на комплексі фундаментальних цілей, що безпосередньо пов'язані як з національною безпекою й обороною, так і з соціальними викликами та господарською самодостатністю країни і окремих регіонів. Зважаючи на це, відновлення економіки має передбачати надання пріоритету розвитку галузей, які забезпечать прискорене відновлення зруйнованих інфраструктурних, виробничих і житлових активів.

Тому інноваційна трансформація національного та регіональних господарських комплексів має передбачати оновлення будівельної індустрії, промисловості виробництва будівельних матеріалів та будівельних конструкцій, розбудови інфраструктури виконання будівельно-монтажних робіт. Посилення господарської самодостатності національної економіки та зниження залежності від непродуктивного імпорту потребує модернізації вітчизняного паливно-енергетичного комплексу в бік відмови від традиційних мінеральних палив на основі переробки вуглеводневої сировини та надання пріоритету виробництву енергетичних продуктів з відновлюваних джерел, передусім з вторинної природної сировини та різноманітних видів промислових і побутових відходів.

Виходячи з необхідності упередження в поствоєнний період імовірності повторного вторгнення армії агресора світового масштабу на суверенну територію України магістральною складовою інноваційної трансформації національної економіки та регіональних господарських комплексів виступає модернізація вітчизняного оборонно-промислового комплексу, зокрема налагодження виробництва сучасних видів озброєнь і військової техніки, що дасть змогу забезпечити вищий рівень боєздатності Збройних Сил України та усунути вразливість прикордонних територій перед непередбачуваними діями ворожих до нашої країни сусідніх держав. На практиці формування та реалізація військово-промислової політики держави означають захищеність пріоритетів та пошук можливостей створення умов для якісного переозброєння армії як головного інституту стримування зовнішньої агресії. Мають бути

дві ключові цілі: посилення можливостей побудови національної оборони шляхом активного, системного переозброєння, насамперед армії, і забезпечення ефективного технологічного зростання оборонної промисловості [2]. Більше того, Україна має вагомий здобутки в галузі проектування та виробництва сучасних видів озброєнь і військової техніки, зокрема потужний науково-технічний і кадровий потенціал, який сконцентрований у академічному середовищі та виробничій сфері, значні потужності підприємств, які виготовляють військову продукцію оборонного та наступального призначення.

Загальноновизнаним є факт необхідності відновлення потенціалу територій, котрі постраждали від російського вторгнення, на основі дотримання сучасних вимог охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Інституціональними передумовами відновлення інфраструктурних, виробничих і житлових об'єктів постраждалих територій на основі дотримання вимог охорони навколишнього природного середовища виступають базові положення Нової кліматичної угоди та 17 Цілей сталого розвитку, затверджених ООН.

Імплементация базових положень основних міжнародних природоохоронних конвенцій у національну та регіональну економічну й екологічну політику дасть змогу сформувати природоохоронні амортизатори у відбудовчих процесах, що підвищить привабливість процесів інноваційної трансформації регіональних господарських комплексів як для приватних інвесторів-нерезидентів, так і для міжнародних фінансово-економічних організацій. Спорудження паралельно із сучасними виробничими підприємствами та об'єктами цивільної інфраструктури комплексу сміттєпереробних заводів та виробництв біологічного палива дасть можливість забезпечити формат користування довкіллям, який передбачений сучасною глобальною природоохоронною архітектурою. Тому поряд з пріоритетами зміцнення обороноздатності та господарської самодостатності країни мають бути взяті пріоритети оздоровлення навколишнього природного середовища.

ВИСНОВКИ

У 90-х роках минулого століття та на початку 2000-х років у секторі продукування інновацій сформувався фінансовий вакуум, що пригальмувало процеси модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основного капіталу матеріального виробництва і не забезпечило зростання рівня конкурентоспроможності національної економіки та економіки регіонів. Спостерігався незадовільний рівень виконання державних і регіональних науково-технічних програм, що засвідчило посилення розриву між пріоритетами інноваційної діяльності та потребами господарського комплексу та сектора домогосподарств.

Числення людські жертви та масові руйнування будівель і споруд вимагають корекції набору пріоритетів інноваційної трансформації національної економіки та економіки регіонів у напрямі надання пріоритету реалізації проектів з модернізації індустрії виробництва озброєнь та військової техніки з метою зміцнення обороноздатності країни й упередження збройної агресії в майбутньому.

Створення достатньої кількості нових робочих місць, необхідних, зокрема, для мотивації щодо повернення в Україну значної кількості громадян, які були змушені виїхати за межі країни у зв'язку з російською агресією, потребує результативнішого використання наявного ресурсно-виробничого, транскордонного та інфраструктурного потенціалу окремих регіонів і територіальних громад через створення мережі сучасних високотехнологічних виробництв, а також сервісних підприємств. Досягнення такої мети потребує належної комунікації на рівні адміністративних областей органів місцевого самоврядування та регіональної виконавчої влади, асоціацій роботодавців, професійних спілок, іноземних агентств, представництв міжнародних організацій з метою пошуку спільного знаменника в перетині територіальних, корпоративних та особистісних інтересів щодо підтримки пріоритетних напрямів інноваційної трансформації регіональних господарських комплексів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Александрова В. П. Державні науково-технічні програми та ефективність їх реалізації. *Стратегія економічного розвитку України*. 2001. Вип. 7. С. 19–27.
2. Бадрак В., Горбулін В. Розвиток оборонних технологій в Україні: від забезпечення оборони до економічного зростання. *Дзеркало тижня*. 11.06.2020 р. URL: https://zn.ua/ukr/promyshliennost/rozvitok-oboronnih-tehnologiy-v-ukrayini-vid-zabezpechennya-oboroni-do-ekonomichnogo-zrostannya-350631_.html
3. Борщевський П. П., Чернюк Л. Г., Антон'єва Л. С. Основні напрямки і шляхи фінансового забезпечення комплексного розвитку продуктивних сил регіонів України. *Стратегія економічного розвитку України*. 2001. Вип. 7. С. 562–576.
4. Кінах А. К. Стратегія урядової політики у 2002 році. *Стратегія економічного розвитку України*. 2001. Вип. 7. С. 3–18.
5. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання / за ред. І. В. Крючкової. Київ: Експрес, 2007. 520 с.
6. Степанов О. П., Ємченко В. М. Стратегія інноваційного розвитку України. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2004. Вип. 1–2. С. 83–96.
7. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / за ред. Л. В. Шинкарук / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2015. 304 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/288.pdf>
8. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) : монографія / за ред. В. М. Гейця. Київ : Логос, 1999. 500 с.
9. Федулова Л. Прямі іноземні інвестиції у забезпеченні технологічної модернізації виробництва: світові тенденції та проблеми в Україні. *Економіст*. 2011. № 5. С. 44–48.

REFERENCES

- Aleksandrova, V. P. "Derzhavni naukovo-tekhichni prohramy ta efektyvnist yikh realizatsii" [State Scientific and Technical Programs and the Effectiveness of Their Implementation]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 7 (2001): 19-27.
- Badrak, V., and Horbulin, V. "Rozvytok oboronnykh tekhnolohii v Ukraini: vid zabezpechennia oborony do ekonomichnoho zrostannia" [Development of Defense Technologies in Ukraine: From Defense Provision to Economic Growth]. *Dzerkalo tyzhnia*. June 11, 2020. https://zn.ua/ukr/promyshliennost/rozvitok-oboronnih-tehnologiy-v-ukrayini-vid-zabezpechennya-oboroni-do-ekonomichnogo-zrostannya-350631_.html
- Borshchevskiy, P. P., Cherniuk, L. H., and Antonieva, L. S. "Osnovni napriamky i shliakhy finansovoho zabezpechennia kompleksnoho rozvytku produktyvnykh syl rehioniv Ukrainy" [The Main Directions and Ways of Financial Support for the Comprehensive Development of the Productive Forces of the Regions of Ukraine]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 7 (2001): 562-576.
- Fedulova, L. "Priami inozemni investytsii u zabezpechenni tekhnolohichnoi modernizatsii vyrobnytstva: svitovi tendentsii ta problemy v Ukraini" [Direct Foreign Investments in Ensuring Technological Modernization of Production: World Trends and Problems in Ukraine]. *Ekonomist*, no. 5 (2011): 44-48.
- Kinakh, A. K. "Stratehiia uriadovoi polityky u 2002 rotsi" [Government Policy Strategy in 2002]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 7 (2001): 3-18.
- "Strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichniy rozvytok : naukova dopovid" [Structural Transformations in the Economy of Ukraine: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development: Scientific Report]. DU «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Kyiv, 2015. <http://ief.org.ua/docs/sr/288.pdf>
- Stepanov, O. P., and Yemchenko, V. M. "Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy" [Strategy of Innovative Development of Ukraine]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo)*, no. 1-2 (2004): 83-96.
- Strukturna harmonizatsiia ekonomiky Ukrainy yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia* [Structural Harmonization of the Economy of Ukraine as a Factor of Economic Growth]. Kyiv: Ekspres, 2007.
- Transformatsiia modeli ekonomiky Ukrainy (ideolohiia, protyrichchia, perspektyvy)* [Transformation of the Ukrainian Economy Model (Ideology, Contradictions, Perspectives)]. Kyiv: Lohos, 1999.